

TƯ TƯỞNG CỦA MARY WOLLSTONECRAFT VỀ QUYỀN GIÁO DỤC DÀNH CHO PHỤ NỮ^(*)

Nguyễn Hồng Đức^(**)

^(**) Thạc sĩ, Viện Triết học, Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam.

Email: ashongduc@gmail.com

Tóm tắt: Bài viết phân tích tư tưởng của Mary Wollstonecraft về quyền giáo dục dành cho phụ nữ. Bà lên án nền giáo dục đương thời như một hệ thống sai lầm và đề cao giáo dục với tư cách là phương tiện giải phóng, giúp phụ nữ trở thành những công dân có đạo đức, tự chủ và có ích. Để hiện thực hóa mục tiêu này, bà đề xuất một cuộc cải cách toàn diện: Thành lập hệ thống trường học quốc gia, áp dụng mô hình giáo dục chung cho cả nam và nữ, đồng thời chú trọng phát triển toàn diện trí tuệ, thể chất và đạo đức. Với Wollstonecraft, giáo dục bình đẳng không chỉ là chìa khóa cho sự tự do của mỗi người phụ nữ, mà còn là nền tảng cho một xã hội công bằng và duy lý, nơi họ có thể hoàn thành vai trò một cách trọn vẹn với tư cách là công dân, người vợ và người mẹ. Di sản của bà đã đặt nền móng quan trọng cho các phong trào nữ quyền sau này và vẫn còn giá trị đến ngày nay.

Từ khóa: Mary Wollstonecraft, nữ quyền, bình đẳng giới, giáo dục dành cho phụ nữ, giải phóng phụ nữ.

Ngày nhận bài: 09/08/2025; ngày phản biện: 10/08/2025; ngày sửa chữa: 10/09/2025; ngày duyệt đăng: 15/09/2025.

1. Mở đầu

Trong dòng chảy tư tưởng của thế kỷ XVIII, Mary Wollstonecraft (1759 – 1797) - người được xem là một trong những nhà sáng lập triết học nữ quyền - xuất hiện như một tiếng nói cách mạng, thách thức hệ thống giáo dục đương thời. Chủ nghĩa nữ quyền của Wollstonecraft bắt nguồn từ nguyên tắc tự do, đề cao lý tính, quyền cá nhân, và kêu gọi cải cách giáo dục để giải quyết bất bình đẳng giới.

Vấn đề giáo dục, đặc biệt là giáo

dục dành cho phụ nữ, là vấn đề xuyên suốt sự nghiệp của Wollstonecraft. Trong nhiều tác phẩm, như *Những suy ngẫm về giáo dục con gái* (*Thoughts on the Education of Daughters*, 1787) và *Những câu chuyện có thật trong đời sống* (*Original Stories from Real Life*, 1788), Wollstonecraft đã đặt nền móng cho giáo dục nữ quyền. Bà ủng hộ giáo dục nuôi dưỡng lý tính để kiểm soát bản

^(*) Bài viết là sản phẩm của nhiệm vụ khoa học cấp cơ sở năm 2025, mã số: VTH/NV/2025-06.

năng và thúc đẩy đức hạnh của phụ nữ. Bên cạnh đó, bà yêu cầu phải bình đẳng trong giáo dục để đảm bảo trẻ em trai và trẻ em gái được phát triển đầy đủ về trí tuệ và thể chất, đồng thời hình thành năng lực tư duy độc lập. Chủ đề này được bà hoàn thiện trong *Một biện minh cho quyền của phụ nữ* (A Vindication of the Rights of Woman, 1792).

Wollstonecraft cho rằng, giáo dục là nền tảng không thể thiếu để kiến tạo các chủ thể đạo đức, lý trí và độc lập, là điều kiện tiên quyết để phụ nữ đạt được quyền con người đầy đủ và phá vỡ cấu trúc xã hội gia trưởng.

2. Nền tảng triết học

Triết học nữ quyền của Wollstonecraft được xây dựng dựa trên nền tảng triết học duy lý của thời kỳ Khai sáng, tập trung vào ghi nhận quyền con người và khẳng định lý tính là tài sản chung không phân biệt giới tính.

2.1. Ảnh hưởng từ phong trào Bất đồng Duy lý

Wollstonecraft chịu ảnh hưởng sâu sắc từ phong trào Bất đồng Duy lý (Rational Dissent) - từ nhóm của Richard Price ở Newington Green cho đến nhóm của Joseph Johnson ở London (Claudia L. Johnson 2002: 25). Những nhà tư tưởng Bất đồng Duy lý nhấn mạnh tầm quan trọng của lý trí cá nhân trong việc diễn giải Kinh thánh và thực hiện mối quan hệ trực tiếp với Chúa. Họ coi giáo dục là nền tảng của mọi phong trào cải cách xã hội. Vì thế, Wollstonecraft đề cao lý tính cá nhân trong mối quan hệ

giữa con người với Chúa. Bà lập luận rằng, lý tính là sợi dây liên kết con người với Đấng Sáng tạo. Bà viết: “Ở người này, lý trí có thể bộc lộ rõ hơn hay ít hơn so với người khác; nhưng nếu nó là sự toát ra từ thần tính – sợi dây liên kết sinh vật với Đấng Sáng tạo – thì bản chất của lý trí phải là như nhau ở tất cả mọi người” (Janet Todd và cộng sự 2019b: 122).

Đối với Wollstonecraft, sự bình đẳng của các linh hồn trước Chúa một cách hợp lý đòi hỏi quyền tự chủ về trí tuệ và đạo đức của phụ nữ. Bà lập luận rằng, nếu tất cả các linh hồn đều bình đẳng, thì phụ nữ cũng có nghĩa vụ tôn giáo phải trau dồi lý trí của mình và có một mối quan hệ trực tiếp với Đấng Tạo hóa, không qua trung gian là nam giới. Theo bà, chỉ có linh hồn “được hoàn thiện thông qua việc rèn luyện chính lý tính của mình” thì mới có thể “mang dấu ấn thiên giới” (Janet Todd và cộng sự 2019b: 122). Bất kỳ hệ thống nào - dù là giáo dục, xã hội hay chính trị - ngăn cản phụ nữ thực hiện những nghĩa vụ này đều là một sự xúc phạm đến Chúa. Do đó, đối với Wollstonecraft, cuộc đấu tranh cho quyền của phụ nữ không chỉ là một vấn đề chính trị, mà còn là một mệnh lệnh đạo đức và tôn giáo.

Wollstonecraft khẳng định, phụ nữ là những *sinh vật có lý tính* (rational creatures) (Dẫn theo: Janet Todd và cộng sự 2019b: 75). Quan điểm này đối lập với các quan điểm đương thời vốn chỉ nhìn nhận phụ nữ qua lăng kính của

về duyên dáng và sự quyến rũ bề ngoài. Bà lập luận rằng, lý tính là thuộc tính phổ quát của con người, không bị giới hạn bởi giới tính, và giáo dục phải hướng tới việc phát triển lý tính nhằm đạt đến sự hoàn thiện đạo đức. Bà đặt phụ nữ và nam giới trên cùng một nền tảng: Cả hai đều là con người (human creatures) với sứ mệnh chung là phát triển các năng lực của mình (Dẫn theo: Janet Todd và cộng sự 2019b: 74). Theo Wollstonecraft, sự khác biệt giữa nam và nữ chủ yếu thuộc về thể xác, không liên quan đến trí tuệ hay phẩm giá con người, đồng thời nam giới không thể được coi là chuẩn mực duy nhất để so sánh và đánh giá phụ nữ. Mục tiêu tối thượng cho cả hai giới không phải là sự quyến rũ, mà là sự phát triển trí tuệ và phẩm giá của đức hạnh có ý thức – một thứ chỉ có thể đạt được thông qua lý tính (Dẫn theo: Janet Todd và cộng sự 2019b: 95).

Từ đó, Wollstonecraft cho rằng, phụ nữ cũng phải được phát triển về lý tính như nam giới. Lý tính được xem như con đường để giải phóng phụ nữ khỏi sự lệ thuộc vào nam giới. Và, để đạt được điều này, họ cần được giáo dục bình đẳng với nam giới.

2.2. *Phê phán các chuẩn mực giới*

Wollstonecraft tấn công mạnh mẽ vào hệ thống quan điểm đề cao phẩm chất giới tính (sexual character) được xã hội áp đặt, coi đó là sự nữ tính hóa chính trị và đạo đức. *Phẩm chất giới tính* là thuật ngữ được Wollstonecraft sử dụng để chỉ quan niệm độc hại, như

một hệ thống định kiến của xã hội, dạy con người vai trò giới một cách ngầm định, định hình cách phụ nữ nghĩ và hành động, là một cách thức tạo ra sự khác biệt giới mang tính phi nhân hóa. Khái niệm này “nhấn mạnh sự phân biệt mang tính phê phán giữa “phẩm chất” được kiến tạo bởi các điều kiện xã hội và “bản chất” bẩm sinh, bất biến và mang màu sắc chủ nghĩa bản chất” (Susan Laird và cộng sự 2008: 87). Những đặc điểm giới tính mà bà phê phán nhiều nhất chính là *cảm tính* (sensibility) và *ngây thơ* (innocence) - hai phẩm chất được xã hội ca ngợi nhưng thực chất nó lại duy trì sự lệ thuộc của phụ nữ. Theo Wollstonecraft, sự cảm tính khiến phụ nữ bị giam hãm trong cảm xúc phù phiếm, còn sự ngây thơ chỉ là một cách lịch sự để gọi tên sự yếu đuối. Giữ phụ nữ trong trạng thái ấy tức là duy trì họ trong tình trạng trẻ con (Dẫn theo: Janet Todd và cộng sự 2019b: 130).

Wollstonecraft cho rằng, xã hội đã dùng cảm tính như một sợi dây vô hình để trói buộc phụ nữ trong những khuôn mẫu giả tạo về sự dịu dàng và yếu mềm. Theo bà, việc đề cao cảm tính khiến phụ nữ trở nên hời hợt, thiếu chiều sâu trí tuệ, không thể đảm đương vai trò người vợ và người mẹ bằng lý trí, mà chỉ hành động theo cảm xúc. Chính điều đó khiến họ dễ bị thao túng, bị giới hạn trong những công việc vụn vặt, và không thể phát triển năng lực tư duy độc lập cần thiết để đạt đến tự chủ. Bà ví người phụ nữ được đào tạo theo khuôn mẫu

này giống như “những đứa trẻ lớn xác” (*overgrown children*) (Dẫn theo: Janet Todd và cộng sự 2019c: 176) hay “đồ chơi của đàn ông” (*toy of man*) (Dẫn theo: Janet Todd và cộng sự 2019b: 102). Theo Wollstonecraft, khi phụ nữ được khuyến khích chỉ chăm chút cho sự duyên dáng bề ngoài và cảm tính, họ dần đánh mất khả năng lý tính và thậm chí xem sự yếu đuối của mình là một phẩm chất đáng tự hào. Như vậy, sự cảm tính của người phụ nữ mà xã hội ca ngợi thực ra chỉ là hình thức được mỹ hóa của sự lệ thuộc và thiếu trưởng thành về trí tuệ.

Cùng với cảm tính, Wollstonecraft phê phán sâu sắc quan niệm về *sự ngây thơ* (*innocent*) của phụ nữ. Bà cho rằng, đây không phải là phẩm chất đáng ca ngợi, mà là một hình thức duy trì sự yếu đuối. Theo bà, khi xã hội dùng từ “ngây thơ” để mô tả phụ nữ trưởng thành, điều đó thực chất là cách nói uyển chuyển để che đậy sự lệ thuộc và thiếu năng lực mà xã hội áp đặt lên họ. Việc duy trì hình ảnh “ngây thơ” khiến phụ nữ bị giữ lại trong tình trạng non nớt về trí tuệ và đạo đức, giống như những đứa trẻ không có cơ hội phát triển toàn diện. Wollstonecraft cho rằng, chính nhằm bảo tồn sự “ngây thơ” ấy - hay nói đúng hơn là để duy trì sự thiếu hiểu biết – xã hội đã cố tình giấu giếm tri thức khỏi phụ nữ, bắt họ tuân thủ những chuẩn mực và vai trò giả tạo trước khi khả năng nhận thức của họ được nuôi dưỡng và phát triển. Bà lập luận rằng: “Để gìn

giữ cái gọi là “ngây thơ” của họ - điều mà người ta lịch sự gọi là sự ngu dốt - người ta che giấu chân lý với họ, và buộc họ phải mang một tính cách giả tạo trước khi các năng lực (nhận thức) của họ kịp có sức mạnh” (Dẫn theo: Janet Todd và cộng sự 2019b: 113). Theo bà, điều này không chỉ khiến phụ nữ bị tước đoạt quyền tiếp cận chân lý, mà còn ngăn họ khẳng định bản thân như những cá nhân độc lập. Từ đó, Wollstonecraft khẳng định rằng hình tượng ngây thơ là một công cụ kiểm soát do trật tự nam quyền tạo ra, nhằm củng cố sự phục tùng của phụ nữ.

Từ nền tảng triết học duy lý này, Wollstonecraft đi vào phân tích vấn đề giáo dục, cụ thể là giáo dục đối với phụ nữ, nhằm chỉ ra những bất công và đề xuất cải cách giáo dục toàn diện đối với phụ nữ.

3. Quan điểm về cải cách giáo dục

Từ chỗ phê bình các định kiến xã hội xem nhẹ lý tính của phụ nữ, Wollstonecraft đề xuất một nền giáo dục mới hướng đến sự bình đẳng và phát triển lý tính cho phụ nữ. Bà gọi đây là “cuộc cách mạng trong phong thái của phụ nữ” (*revolution in female manners*) (Dẫn theo: Janet Todd và cộng sự 2019b: 114).

3.1. Phê phán nền giáo dục cũ

Theo Wollstonecraft, nền giáo dục đương thời vận hành theo một mô hình sai lệch. Nó đã góp phần duy trì định kiến giới, đàn áp và hạ thấp vị thế của phụ nữ. Theo bà, hệ thống giáo dục ấy

không nhằm mục tiêu phát triển con người toàn diện, mà củng cố sự bất bình đẳng, khiến phụ nữ bị kìm hãm và xem nhẹ năng lực của mình. Nó được thiết kế bởi những người đàn ông chỉ nhìn nhận phụ nữ qua các đặc tính giới tính, chứ không phải như những con người có lý trí và phẩm giá ngang hàng. Thay vì nuôi dưỡng khả năng tư duy độc lập và phẩm chất đạo đức để họ trở thành những người vợ, người mẹ có trí tuệ và nhân cách, nền giáo dục này lại tập trung rèn luyện phụ nữ trong vai trò làm đẹp và thu hút đàn ông - biến họ thành những người tình quyến rũ hơn là những cá nhân có trí tuệ và phẩm hạnh (Xem: Janet Todd và cộng sự 2019b: 73).

Bà nhấn mạnh rằng, sự thấp kém của phụ nữ không phải do bẩm sinh, mà là hệ quả của việc bị giáo dục lệch lạc và chế độ xã hội bất công. Dựa trên tác phẩm của các nhà tư tưởng trước đó như Catharine Macaulay, Wollstonecraft lập luận rằng, giáo dục dành cho phụ nữ được thiết kế để giữ họ trong “một trạng thái trẻ con vĩnh viễn” (*a state of perpetual childhood*) - nơi phụ nữ bị tước mất khả năng tự chủ. Bà viết: “Tôi hy vọng chính giới của mình sẽ tha thứ cho tôi, nếu tôi đối xử với họ như những sinh thể có lý trí, thay vì tâng bốc những nét duyên dáng mê hoặc của họ và xem họ như đang ở trong trạng thái trẻ con vĩnh viễn, không thể tự đứng vững được” (Dẫn theo: Janet Todd và cộng sự 2019b: 75). Thay vì trau dồi lý trí, nền

giáo dục này tập trung vào các kỹ năng bên ngoài của phụ nữ như hội họa, âm nhạc, thơ ca và sự trau chuốt. Điều này biến phụ nữ thành những sinh vật của cảm giác (*creatures of sensation*), lãng mạn hóa sự thụ động và yếu đuối. Và, khi họ đang mài miết để có được những phẩm chất đó thì tính cách của họ cũng được định hình theo sự phù phiếm và nông cạn (Xem: Janet Todd và cộng sự 2019b: 130).

Wollstonecraft hướng sự phê phán vào những người đàn ông có ảnh hưởng nhất, những người mà “sách hướng dẫn” của họ đã định hình nên ý niệm văn hóa thống trị về sự nữ tính. Bà đặc biệt phản đối các tác phẩm của Jean-Jacques Rousseau, John Gregory và James Fordyce - những người đã củng cố định kiến về sự yếu đuối và phụ thuộc của phụ nữ. Bà viết: “Ngay cả những cuốn sách giáo huấn do các bậc thiên tài nam giới viết ra cũng mang cùng một xu hướng sai lầm” (Dẫn theo: Janet Todd và cộng sự 2019b: 73). Bởi, những cuốn sách đó đã hạ thấp phẩm giá của phụ nữ và buộc họ phải đánh đổi mọi phẩm hạnh chỉ để làm hài lòng nam giới.

Bà nhận ra những mâu thuẫn trong tư tưởng của các nhà giáo dục đương thời khi họ một mặt ca ngợi các nguyên tắc lý trí và tự do như những giá trị cốt lõi của thời đại Khai sáng, mặt khác lại loại trừ phụ nữ khỏi vòng tròn của những lý tưởng ấy. Những nhà tư tưởng được coi là khai sáng và cách mạng

như Rousseau và Gregory, thay vì ủng hộ sự giải phóng cho phụ nữ, lại cổ xúy những quan điểm lỗi thời và mang tinh thần phong kiến, đi ngược lại với những nguyên tắc tiên bộ mà họ theo đuổi trong các lĩnh vực khác. Bà viết: “Những nhà văn đáng lẽ phải hiểu biết hơn, như Tiến sĩ John Gregory khai sáng và Jean-Jacques Rousseau nguyên mẫu cách mạng, đã cung cấp cho phụ nữ cùng một lời khuyên tồi tệ và về cơ bản là “quý tộc” như những nhà văn rõ ràng là phù phiếm và đúng nghĩa quý tộc như Lord Chesterfield” (Dẫn theo: Janet Todd và cộng sự 2019a: A-17). Bà phê bình Rousseau vì ông đã loại trừ phụ nữ khỏi chính cơ hội để có được tri thức. Bà trực tiếp phê phán các quan điểm về giáo dục phụ nữ trong tác phẩm *Emile* (1762) của Rousseau, khi ông miêu tả phụ nữ về bản chất phù hợp với sự vâng lời và làm hài lòng nam giới. Wollstonecraft lập luận rằng, những quan điểm như vậy duy trì vòng luẩn quẩn của sự vô minh. Nó không chỉ cản trở sự phát triển trí tuệ, tiềm năng của phụ nữ, mà còn củng cố sự lệ thuộc của họ.

Từ đó, Wollstonecraft đề xuất một nền giáo dục lấy lý tính làm trung tâm và bình đẳng cho cả nam và nữ. Đề xuất này không chỉ là một cải cách về giáo dục; mà còn là một hành động chính trị nhằm tạo ra những công dân có lý trí, nhằm mục đích để cả hai giới được giáo dục cùng nhau, trau dồi đức hạnh và trở thành những con người hoàn thiện.

3.2. Sự tất yếu của giáo dục đối với phụ nữ

Wollstonecraft xem giáo dục là nền tảng để phát triển lý tính - nguồn gốc của đức hạnh - và là điều tất yếu đối với cả nam lẫn nữ. Khi bị tước đi cơ hội học tập, phụ nữ đánh mất công cụ để tự định đoạt giá trị và hành động đạo đức. Ngược lại, tri thức giúp họ trở thành những cá thể có nhân phẩm và năng lực lựa chọn.

Wollstonecraft lập luận rằng, việc tước đoạt cơ hội giáo dục của phụ nữ không chỉ bóp nghẹt tiềm năng trí tuệ của họ, mà còn duy trì sự lệ thuộc của họ vào nam giới. Bà đã đưa ra một luận điểm mạnh mẽ về quyền được giáo dục của phụ nữ, khẳng định rằng đó vừa là quyền cơ bản của con người, vừa là điều kiện tất yếu cho sự hoàn thiện cá nhân và sự tiến bộ của xã hội. Bà cho rằng: “Nếu người phụ nữ không được chuẩn bị thông qua giáo dục để trở thành bạn đồng hành của người đàn ông, thì họ sẽ kìm hãm sự tiến bộ của tri thức [và của đức hạnh]; bởi vì chân lý phải là tài sản chung của tất cả mọi người, nếu không, nó sẽ không có hiệu lực trong việc ảnh hưởng đến thực tiễn chung” (Dẫn theo: Janet Todd và cộng sự 2019b: 66). Đó là quá trình giải phóng lý tính khỏi nô lệ của thói quen và cảm tính, biến phụ nữ thành chủ thể đạo đức.

Để minh chứng cho lập luận ấy, Wollstonecraft chỉ ra những hệ quả tai hại của tình trạng thiếu học thức ở nữ giới. Theo bà, những phụ nữ bị tước

đoạt tri thức để trở thành con mồi của áp bức xã hội, buộc phải tuân theo những hành vi phù phiếm hoặc dựa dẫm quá mức vào đàn ông. Trái lại, người phụ nữ được giáo dục có thể phát triển lòng tự trọng, tư duy phản biện và năng lực lựa chọn sáng suốt, từ đó nâng cao địa vị của mình như một cá thể có nhân phẩm. Quan điểm này, trong bối cảnh thế kỷ XVIII, là một tuyên ngôn táo bạo, bởi nó thách thức định kiến cho rằng phụ nữ sinh ra chỉ để phục vụ đàn ông và quản lý gia đình.

3.3. Mục tiêu của giáo dục

Wollstonecraft kêu gọi bình đẳng giáo dục nhằm phát triển độc lập tư duy và tự chủ cho phụ nữ, giúp họ không còn lệ thuộc vào nam giới. Bà ủng hộ giáo dục lý tính để trao quyền cho phụ nữ, cho phép họ thực hành đức hạnh một cách độc lập và tham gia vào xã hội như những người bình đẳng. Nền giáo dục mà Wollstonecraft muốn xây dựng có hai mục tiêu chính: *Một là*, trau dồi lý tính ở phụ nữ để họ có thể đạt được đức hạnh và sự độc lập về tư duy; *hai là*, giáo dục các giới tính cùng nhau trong các trường học ban ngày để phá vỡ các định kiến xã hội, thúc đẩy tình bạn đồng hành thay vì sự phụ thuộc.

Với Wollstonecraft, giáo dục không dừng lại ở việc truyền đạt tri thức học thuật, mà còn góp phần tu dưỡng lý trí và phẩm hạnh. Bà tin rằng giáo dục chân chính phải giúp người phụ nữ biết tư duy độc lập, chất vấn chuẩn mực xã hội và hành xử theo đức hạnh. Người

phụ nữ được giáo dục trong tinh thần lý tính sẽ có khả năng đảm đương vai trò người mẹ và người vợ, không phải bằng sự phục tùng mù quáng, mà bằng sự lựa chọn sáng suốt dựa trên nguyên tắc đạo đức. Lý tính giúp người phụ nữ chống lại những chuẩn mực áp bức, và trao cho họ năng lực đấu tranh cho quyền lợi và bản ngã của mình.

Một người mẹ có tri thức có thể nuôi dạy những đứa trẻ có đạo đức và lý trí, từ đó góp phần hình thành một xã hội khai sáng hơn. Theo quan điểm của Wollstonecraft, “nếu các bé gái được giáo dục để trở thành những phụ nữ lý trí, đến lượt mình, họ sẽ trở thành những người mẹ lý trí, những phụ nữ sẽ giáo dục con cái tốt và đóng góp vào sự cải thiện của xã hội” (Dẫn theo: Miriam Brody 2000: 80-81). Tương tự, một người vợ có học vấn có thể xây dựng mối quan hệ bình đẳng và tôn trọng lẫn nhau với chồng, thay vì phụ thuộc. Ngoài phạm vi gia đình, Wollstonecraft còn tin rằng phụ nữ có học vấn sẽ là động lực thúc đẩy tiến bộ xã hội. Khi phụ nữ được trang bị tri thức và tư duy phản biện, họ có thể đóng góp vào giáo dục, từ thiện và hình thành đạo đức xã hội.

Tư tưởng của Wollstonecraft quả thực mang tính cách mạng trong xã hội phụ quyền thế kỷ XVIII. Khi ấy, phần lớn mọi người tin rằng giáo dục phụ nữ chỉ nên chuẩn bị cho họ làm vợ và làm mẹ, chứ không phải để họ trở thành những cá nhân độc lập.

3.4. Nguyên tắc của giáo dục

Nguyên tắc của giáo dục mà Wollstonecraft đưa ra là đảm bảo bình đẳng về cơ hội giáo dục giữa nam và nữ. Bà khẳng định rằng, phụ nữ có cùng năng lực lý tính như đàn ông, và do đó phải được tiếp cận những nguồn học tập tương đương. Bà đề xuất việc thiết lập một hệ thống giáo dục quốc gia, trong đó nam và nữ cùng học chung, tập trung vào các môn học bồi dưỡng tư duy phân biện, như triết học, lịch sử, văn học và khoa học tự nhiên.

Nguyên tắc bình đẳng trong giáo dục của Wollstonecraft được thể hiện ở các nội dung sau:

Thứ nhất, hệ thống giáo dục quốc gia và đồng giáo dục: Bà kêu gọi một cuộc cải cách toàn diện hệ thống giáo dục sai lầm hiện tại. Bà phản đối trường học phân biệt giới tính, thay vào đó là ủng hộ các trường học hỗn hợp, đồng giáo dục cho cả nam và nữ. Tại đây, “trais và gái, người giàu và người nghèo” (Dẫn theo: Janet Todd và cộng sự 2019b: 240) sẽ được giáo dục cùng nhau, mặc đồng phục và tuân theo một quy tắc kỷ luật chung để giảm thiểu sự phân biệt giai cấp. Mục tiêu đồng giáo dục này của bà là một chiến lược mang tính cách mạng, nó góp phần “xóa bỏ sự phân biệt giới vốn phi nhân hóa phụ nữ bằng cách gán sức mạnh tinh thần và thể chất cho “nam tính”, còn sự yếu đuối về tinh thần và thể chất cho “nữ tính”” (Susan Laird - Richard Bailey: 125).

Wollstonecraft đã bày tỏ sự phản đối

quyết liệt đối với hình thức giáo dục tại gia, vốn là mô hình phổ biến vào thời đại của bà. Bà cho rằng, phương thức này không chỉ duy trì mà còn củng cố sự bất bình đẳng giới, vì nó hoàn toàn phụ thuộc vào trình độ và những định kiến cố hữu của từng gia đình, đồng thời thường giới hạn phụ nữ trong một không gian chật hẹp, chỉ trang bị cho họ những kỹ năng phục vụ vai trò nội trợ. Trong khi nam giới được đào tạo các môn học để bước vào đời sống xã hội, thì phụ nữ thời bấy giờ chỉ được dạy những thứ được coi là phù hợp với công việc gia đình, như khâu thùa, âm nhạc hay các quy tắc ứng xử.

Bằng việc kêu gọi cho chương trình đồng giáo dục, Wollstonecraft mong muốn xóa bỏ những rào cản trí thức đã duy trì sự phục tùng của phụ nữ suốt nhiều thế kỷ, qua đó mở đường cho công cuộc giải phóng toàn diện của họ. Trường học quốc gia của bà được thiết kế để giáo dục cả nam và nữ cùng nhau, đảm bảo sự bình đẳng về chất lượng giáo dục, không phân biệt tầng lớp, giới tính. Sự tiếp xúc giữa các giới tính và các tầng lớp xã hội được coi là cần thiết để loại bỏ sự tự phụ và định kiến được tạo ra trong sự cô lập của gia đình hoặc giới thượng lưu. Tầm nhìn ấy mang tính cách mạng, bởi nó đối đầu trực tiếp với hệ thống giáo dục phân tách giới tính đương thời.

Thứ hai, chương trình giảng dạy toàn diện và khai phóng: Wollstonecraft yêu cầu các bé gái phải được học “cùng

một môn học và bằng cùng một phương pháp” như các bé trai. Thay vì các công việc thụ động như may vá, mua sắm, họ nên được tham gia vào các hoạt động như làm vườn, nghiên cứu triết học thực nghiệm và văn học; vì những cái đó “sẽ cung cấp cho họ những chủ đề để suy nghĩ và chủ đề trò chuyện, ở một mức độ nào đó sẽ rèn luyện trí tuệ của họ” (Dẫn theo: Janet Todd và cộng sự 2019b: 144). Những người có năng lực vượt trội sẽ được tiếp cận một nền giáo dục khai phóng đích thực, bao gồm các ngôn ngữ cổ điển và hiện đại, khoa học tự nhiên, lịch sử, chính trị và văn học.

Thứ ba, phát triển thể chất và tinh thần tự do: Mặc dù đề cao lý tính, nhưng Wollstonecraft cũng không xem nhẹ việc rèn luyện thể chất để có một cơ thể khỏe mạnh. Theo bà, “nền giáo dục hoàn hảo nhất là sự rèn luyện trí tuệ nhằm đồng thời củng cố thể chất và hình thành tâm hồn” (Dẫn theo: Janet Todd và cộng sự 2019b: 90).

Wollstonecraft cho rằng, nam giới có sức mạnh thể chất vượt trội, nhưng bản thân phụ nữ cũng có thể rèn luyện thể chất để tự lao động và có được cuộc sống độc lập nếu không bị các định kiến và khuôn mẫu giới áp đặt. Vì thế, bà nhấn mạnh tầm quan trọng của việc rèn luyện thể chất, cho rằng các cô gái nên tham gia “rèn luyện thể chất như các bé trai, không chỉ trong thời thơ ấu mà cả lúc thanh niên, đạt được sự hoàn thiện về thể chất - để biết giới hạn thực sự của

cái gọi là ưu thế tự nhiên của nam giới nằm ở đâu” (Dẫn theo: Janet Todd và cộng sự 2019b: 155).

Wollstonecraft kêu gọi trả lại sự tự do cho phụ nữ như những gì mà nam giới đang có. Cụ thể, Wollstonecraft lập luận rằng, sự thiếu tự do ở phụ nữ không phải xuất phát từ bản chất sinh học hay thần học, mà từ cấu trúc xã hội phụ hệ đã hệ thống hóa sự lệ thuộc của họ thông qua giáo dục hạn chế, kỳ vọng văn hóa và các ràng buộc kinh tế. Bà nhấn mạnh: “Hãy để họ được tự do, và họ sẽ nhanh chóng trở nên sáng suốt và có đức hạnh” (Dẫn theo: Janet Todd và cộng sự 2019b: 247). Wollstonecraft khẳng định rằng, tự do sẽ thúc đẩy sự phát triển tự nhiên: Phụ nữ, khi được giải phóng, sẽ đạt đến sự sáng suốt - tức là khả năng suy nghĩ độc lập và phê phán - và đức hạnh, được hiểu như sự kết hợp giữa lý trí và đạo đức, giúp họ trở thành những người vợ, người mẹ và người công dân tốt hơn.

Trọng tâm cốt lõi trong lý thuyết của Mary Wollstonecraft chính là niềm tin rằng giáo dục đóng vai trò then chốt trong việc giải phóng phụ nữ, không chỉ mang lại tự do cá nhân, mà còn góp phần cải thiện lợi ích chung của xã hội. Quan điểm của bà về quyền giáo dục dành cho phụ nữ đã tạo nên bước ngoặt cách mạng ở thời đại mình, bằng cách thách thức định kiến thống trị rằng phụ nữ chỉ nên giới hạn trong lao động nội trợ và những thành tựu bề mặt. Những ý tưởng này

đã đặt nền tảng vững chắc cho các phong trào nữ quyền, tiếp tục thúc đẩy bình đẳng giới trong lĩnh vực giáo dục cũng như đời sống xã hội.

4. Kết luận

Tư tưởng của Mary Wollstonecraft về giáo dục cho thấy cách tiếp cận tiến bộ về quyền của phụ nữ trên tinh thần của triết học Khai sáng. Di sản của bà không chỉ hệ thống hóa mạnh mẽ yêu sách quyền giáo dục bình đẳng cho phụ nữ, mà còn mang chiều sâu triết học, coi lý tính là món quà thiêng liêng từ Chúa, nhằm kiến tạo trật tự xã hội tôn trọng lẫn nhau. Từ đó, bà phác thảo nền giáo dục mới gắn với tự do, lý trí và bình đẳng, không chỉ cải cách trường lớp, mà còn nuôi dưỡng thể hệ công dân mới qua việc giáo dục trẻ em trai và trẻ em gái cùng nhau, xây dựng mối quan hệ trên nền tảng đồng hành và lý tính.

Tuy nhiên, tư tưởng của Wollstonecraft không tránh khỏi những hạn chế khi bà quá lý tưởng hóa vai trò của giáo dục trong việc xóa bỏ bất bình đẳng xã hội. Wollstonecraft đề cao vai trò của giáo dục trong việc giải phóng phụ nữ mà lại bỏ qua cấu trúc kinh tế - xã hội, dẫn đến việc không thể thực sự giải quyết gốc rễ của bất bình đẳng giới và xã hội. Bà ủng hộ giáo dục lý tính để phụ nữ trở thành những người vợ, người mẹ và người công dân tốt hơn, nhưng chỉ trong khuôn khổ của giai cấp tư sản. Đối tượng mà bà hướng đến mới chỉ

là phụ nữ trung lưu và thượng lưu, chưa đề cập đến sự giải phóng toàn thể phụ nữ nói chung, trong đó có phụ nữ thuộc tầng lớp lao động và giai cấp vô sản. Việc giải phóng phụ nữ nói riêng và giải phóng con người nói chung, suy đến cùng, phải bắt đầu từ sự giải phóng về kinh tế, xóa bỏ quan hệ sản xuất bóc lột. Song, những hạn chế này không làm giảm giá trị lịch sử trong tư tưởng của bà như một nhà tiên phong của chủ nghĩa nữ quyền./.

Tài liệu trích dẫn

1. Claudia L. Johnson. 2002. *The Cambridge Companion to Mary Wollstonecraft*. New York: Cambridge University Press.

2. Janet Todd - Marilyn Butler - Emma Rees-Mogg. 2019a. *The Works of Mary Wollstonecraft*. Vol.1. London & New York: Routledge.

3. Janet Todd - Marilyn Butler - Emma Rees-Mogg. 2019b. *The Works of Mary Wollstonecraft*. Vol.5. London & New York: Routledge.

4. Janet Todd - Marilyn Butler - Emma Rees-Mogg. 2019c. *The Works of Mary Wollstonecraft*. Vol.7. London & New York: Routledge.

5. Miriam Brody. 2000. *Mary Wollstonecraft: Mother of Women's Rights*. New York & Oxford: Oxford University Press.

6. Susan Laird - Richard Bailey. 2008. *Mary Wollstonecraft: Philosophical Mother of Coeducation*. London & New York: Continuum.